

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Державний заклад
«ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені К. Д. УШІНСЬКОГО»

БАЧИНСЬКА НАТАЛІЯ ЯРОСЛАВІВНА

УДК: 378+37.018.554+398+811.111

**ФОРМУВАННЯ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ СТУДЕНТІВ МОВНИХ
СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ
ЗАСОБАМИ АНГЛІЙСЬКОГО ФОЛЬКЛОРУ**

13.00.02 – теорія та методика навчання
(германські мови)

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Одеса – 2014

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Державному закладі «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент

Боднар Світлана Вікторівна,

Одеський інститут фінансів

Українського державного університету

фінансів та міжнародної торгівлі,

доцент кафедри соціально-гуманітарних

дисциплін.

Офіційні опоненти – доктор педагогічних наук, професор

Бігич Оксана Борисівна,

Київський національний

лінгвістичний університет,

професор кафедри методики

викладання іноземних мов;

кандидат педагогічних наук, доцент

Балабуха Катерина Володимирівна

Національний університет

«Одеська юридична академія»,

доцент кафедри іноземних мов.

Захист відбудеться «23» червня о 14 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 41.053.04 Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» за адресою: 65029, м. Одеса, вул. Старопортофранківська, 26.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» за адресою: 65020, м. Одеса, вул. Старопортофранківська, 36.

Автореферат розіслано «22» травня 2014 р.

Учений секретар

спеціалізованої вченої ради

І. О. Татарина

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження зумовлена пріоритетними напрямами, визначеними в державних документах (Закон України «Про Освіту», Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012-2021 роки, Концепція державної мовної політики України) щодо навчання іноземних мов і культур у вищих навчальних закладах. Соціокультурноспрямоване навчання передбачає подолання культурних розбіжностей потенційних різномовних комунікантів, надання їм можливості сприймати й адекватно розуміти один одного в різних соціально та культурно зумовлених ситуаціях спілкування за умов потенційної і реальної інтеркомунікації, що врешті-решт забезпечить повноцінне міжкультурне та міжособистісне спілкування – «діалог культур».

Теоретико-методологічні засади навчання іноземних мов у контексті «діалогу культур» розкрито в роботах таких учених, як: І. Бім, О. Бігич, С. Боднар, Н. Бориско, Є. Верещагін, В. Воробйов, І. Зимня, В. Костомаров, О. Леонтьєв, В. Маслова, Ю. Пассов, Г. Рогова, В. Сафонова, О. Тарнопольський, С. Тер-Мінасова, Г. Томахін, L. Bloomfield, D. Brown, J. Van Dijk та ін.

Результати досліджень учених стали підґрунтям розробки методики формування іншомовної соціокультурної компетенції (СКК): в учнів загальноосвітніх шкіл засобами позакласної (О. Шиліна) і проектної (Ю. Бевзін) роботи; в процесі навчання англійського діалогічного мовлення (Ю. Кузьменко), на основі текстів-полілогів культурно-країнознавчого характеру (Л. Голованчук); у студентів немовних спеціальностей: психологічного (І. Султанова), технічного (В. Топалова), фінансово-економічного (О. Щербакова), нефілологічного (Р. Гришкова) профілів; студентів мовних спеціальностей у процесі читання публіцистичних (О. Бирюк), прагматичних (Л. Борходоєва), художніх (Л. Рудакова, О. Профотаєва) текстів, навчання монологічного і діалогічного мовлення (А. Гордєєва), фразеології (К. Балабуха), позанавчальної діяльності (С. Шехавцова), професійної підготовки (І. Закір'янова). Водночас проблема розвитку СКК засобами фольклорного матеріалу не була предметом дослідження вчених.

Навчання іноземної мови засобом фольклору розглядалось у низці дисертаційних досліджень, як-от: навчання дітей дошкільного віку усного англійського мовлення засобами казки (Н. Малкіна), учнів загальноосвітньої школи у процесі англійського читання (Є. Онищенко, І. Постричева, Т. Яблонська), усного спілкування молодших школярів засобами дитячого англійського фольклору (Н. Іванова, О. Коломінова); навчання майбутніх учителів початкових класів (О. Отич) та іноземної мови (Ю. Вторушина, О. Романовська) англійського мовлення засобами казкового та пісенного фольклору. Натомість означені дослідження не вичерпали навчальний потенціал фольклорних текстів. Було розглянуто лише окремі аспекти роботи з фольклором, не проведено системного дослідження жанрів англійського фольклору та їх комплексного застосування у навчальному процесі. Поза увагою дослідників залишилася проблема використання англійського фольклору як засобу пізнання студентами мовних спеціальностей іншомовної ку-

льтури, відображення світосприйняття носіїв мови, національно-культурної специфіки їхнього мовлення.

Необхідність вивчення англійської мови студентами поза мовним середовищем з використанням лінгвістичних фольклорних реалій автентичного англійського мовлення зумовили вибір теми дослідження «Формування соціокультурної компетенції студентів мовних спеціальностей засобами англійського фольклору».

Зв'язок роботи з науковими планами, програмами, темами. Дисертаційне дослідження виконано в межах наукової теми «Теорія та практика інтегрованого навчання іноземних мов у середніх та вищих навчальних закладах України» (реєстраційний номер 0109U000201), що входить до тематичного плану науково-дослідних робіт Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського». Тему дисертації затверджено Вченою радою Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (протокол № 5 від 30.12.2010 р.) й узгоджено в Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол № 2 від 22.02.2011 р.).

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити методику формування соціокультурної компетенції студентів мовних спеціальностей засобами англійського фольклору.

Завдання дослідження:

1. Визначити сутність феномена «соціокультурна компетенція студентів мовних спеціальностей засобами англійського фольклору»; уточнити зміст та структуру поняття «соціокультурна компетенція».
2. Розкрити психологічні механізми формування соціокультурної компетенції студентів мовних спеціальностей засобами англійського фольклору.
3. Схарактеризувати сутність англійського фольклору як джерела соціокультурної інформації; виокремити жанри, що є підґрунтям формування соціокультурної компетенції студентів мовних спеціальностей засобами англійського фольклору, та їх лінгвістичні особливості.
4. Визначити критерії, показники, схарактеризувати рівні сформованості соціокультурної компетенції у студентів мовних спеціальностей засобами англійського фольклору.
5. Розробити лінгводидактичну модель, експериментальну методику та систему вправ для формування соціокультурної компетенції студентів мовних спеціальностей засобами англійського фольклору та перевірити її ефективність.

Об'єкт дослідження – англійськомовна соціокультурна компетенція студентів мовних спеціальностей.

Предмет дослідження – експериментальна методика формування соціокультурної компетенції студентів мовних спеціальностей засобами англійського фольклору.

Гіпотеза дослідження ґрунтується на припущенні того, що формування англомовної соціокультурної компетенції студентів мовних спеціальностей засобами англійського фольклору відбуватиметься успішно, якщо забезпечити навчальний процес автентичним фольклорним матеріалом (форми малих жанрів, прозовий фольклор, поетичний фольклор) і здійснювати його на основі міжпредметних зв'язків у три етапи: пізнавально-збагачувальному, репродуктивно-діяльнісному, професійно-творчому.

Методи дослідження. З метою визначення понятійно-категоріального апарату, характеристики теоретичних засад формування соціокультурної компетенції студентів мовних спеціальностей засобами англійського фольклору, виявлення жанрових і лінгвістичних особливостей фольклорних текстів використано методи аналізу, узагальнення і систематизації психолого-педагогічних, лінгвістичних та методичних досліджень, нормативних документів. Для вивчення й узагальнення ефективності практичного досвіду формування англомовної соціокультурної компетенції студентів мовних спеціальностей засобами англійського фольклору використано метод анкетування. Для виявлення рівнів сформованості соціокультурної компетенції у студентів мовних спеціальностей засобами англійського фольклору застосовано методи тестування і цілеспрямованого педагогічного спостереження. Для обґрунтування дидактично раціональної методики формування соціокультурної компетенції студентів мовних спеціальностей засобами англійського фольклору задіяно метод педагогічного моделювання. З метою перевірки ефективності розробленої експериментальної методики проведено педагогічний експеримент. Для перевірки достовірності результатів експериментального навчання, їх кількісної та якісної характеристики застосовано методи статистичної обробки інформації.

Базою дослідження виступили: факультет іноземних мов Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» та факультет іноземної філології Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Загальна кількість учасників експерименту склала 298 студентів, в основному експерименті взяли участь 150 студентів мовних спеціальностей.

Наукова новизна дослідження. Уперше науково обґрунтовано та розроблено експериментальну методику формування соціокультурної компетенції у студентів мовних спеціальностей засобами англійського фольклору. Розкрито сутність феномена «соціокультурна компетенція студентів мовних спеціальностей засобами англійського фольклору». Схарактеризовано сутність англійського фольклору як джерела соціокультурної інформації; виокремлено жанри: форми малих жанрів (дитячі римовані вірші – колискові, пісні / вірші в дитячих іграх, вірші-нісенітниці, віршовані оповідання, кумулятивні вірші, загадки, що римуються, лічилки, скоромовки; лімерики;

прислів'я та приказки; загадки) і форми фольклорних жанрів (казки, легенди, міфи, народні пісні, балади, забобони, традиції і звичаї, свята), що складають основу формування соціокультурної компетенції студентів мовних спеціальностей засобами англійського фольклору, та їх лінгвістичні особливості. Розроблено лінгводидактичну модель формування соціокультурної компетенції студентів мовних спеціальностей засобами англійського фольклору, що обіймає три етапи (пізнавально-збагачувальний, репродуктивно-діяльнісний, професійно-творчий). Визначено критерії (когнітивно-лінгвістичний, соціокультурний, методичний) та показники оцінювання рівня сформованості соціокультурної компетенції студентів мовних спеціальностей засобами англійського фольклору; схарактеризовано рівні (високий, достатній, задовільний, низький) сформованості соціокультурної компетенції студентів мовних спеціальностей засобами англійського фольклору. Уточнено сутність поняття «соціокультурна компетенція». Подальшого розвитку набула теорія і практика навчання студентів мовних спеціальностей англійської мови.

Практичне значення одержаних результатів: розроблено навчальний посібник «Англійський фольклор як засіб формування соціокультурної компетенції майбутніх учителів іноземних мов» для студентів 1-2 курсів мовних спеціальностей та методичні рекомендації з формування соціокультурної компетенції засобами англійського фольклору; укладено англійськомовний глосарій фольклорної лексики; відібрано та упорядковано англійськомовний фольклорний матеріал відповідно до жанрів англійського фольклору для практичних занять зі студентами 1-2 курсів.

Результати дослідження можуть бути використані у процесі викладання фахових дисциплін, що забезпечують мовну підготовку фахівців мовних спеціальностей: «Практика усного та писемного мовлення», «Практична фонетика», «Практична граматики», «Лінгвокраїнознавство», «Стилістика англійської мови», «Лексикологія англійської мови», «Лінгвістичний аналіз тексту», а також при розробці робочих програм, методичних рекомендацій, навчальних посібників для студентів факультетів іноземних мов з метою їх застосування на уроках англійської мови у загальноосвітній школі.

Результати дисертаційного дослідження впроваджено в навчальний процес Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (акт про впровадження № 66 від 15.01.13 р.), Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського (акт про впровадження № 26.1/129 від 29.01.13 р.), Республіканського вищого навчального закладу «Кримський гуманітарний університет» (м. Ялта) (акт про впровадження № 243 від 5.02.13 р.), Східноукраїнського національного університету імені В. Даля (м. Луганськ) (акт про впровадження від 15.01.13 р.), Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького (акт про впровадження № 24/03 від 31.01.13 р.).

Достовірність результатів дослідження забезпечено методологічним і теоретичним об-

грунтуванням його вихідних положень, використанням системи методів дослідження, адекватних об'єкту, предмету, меті та завданням, підтверджено експериментальною перевіркою розробленої методики, якісним і кількісним аналізом експериментальних даних із застосуванням методів математичної статистики.

Апробація результатів дослідження здійснена на *міжнародних*: «Теория и технология иноязычного образования» (Київ, 2011), «Вища освіта в сучасному суспільстві: шляхи оновлення та засоби реформування» (Одеса, 2011), «Тенденції розвитку вищої освіти в Україні: європейський вектор» (Ялта, 2012), «Современные тенденции в педагогическом образовании и науке Украины и Израиля: путь к интеграции» (Аріель (Ізраїль), 2012), «Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору» (Київ, 2012), «Організація самостійної роботи студентів у контексті підвищення якості освіти: особистісний вимір» (Донецьк, 2014); *всеукраїнських*: «Комунікативно-когнітивний підхід до викладання філологічних та психолого-педагогічних дисциплін» (Євпаторія, 2012), «Придніпровські соціально-гуманітарні читання» (Бердянськ, 2012), «Сучасні соціально-гуманітарні дискурси» (Дніпропетровськ, 2012), «Педагогічні традиції та інновації в сучасному освітньому просторі» (Мукачево, 2013) та *міжвузівських*: «Комунікативно-когнітивний підхід до викладання філологічних і психолого-педагогічних дисциплін» (Євпаторія, 2011) *науково-практичних конференціях*.

Публікації. Результати та основні положення дослідження викладено у 22 публікаціях автора, з них 10 – у фахових наукових виданнях України, 1 – у зарубіжному виданні, 10 – у наукових збірниках і тезах доповідей, 1 – у виданні навчально-методичного характеру, рекомендований Міністерством освіти і науки України для студентів вищих навчальних закладів (у співавторстві).

Особистий внесок здобувача в роботі у співавторстві полягає в дослідженні лінгвістичних особливостей англійських фольклорних текстів, доборі та упорядкуванні автентичних фольклорних текстів, розробці міні-лекцій та системи вправ щодо роботи з англійськими фольклорними текстами.

Структура дисертації. Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків (окремою книгою). Основний текст дисертації викладено на 199 сторінках. Роботу ілюстровано 8 рисунками, 9 таблицями, що обіймають 8 самостійних сторінок основного тексту. Список використаних джерел містить 302 найменування (з них 56 іноземними мовами) і розміщений на 27 сторінках. Додатки викладено на 209 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми, визначено об'єкт, предмет, мету, завдання, гіпотезу, методи дослідження, розкрито наукову новизну і практичну значущість одержаних результа-

тів, подано відомості щодо апробації й упровадження основних положень дисертації.

У **першому розділі** «Теоретичні засади формування соціокультурної компетенції студентів мовних спеціальностей засобами англійського фольклору» визначено сутність феномена «соціокультурна компетенція студентів мовних спеціальностей засобами англійського фольклору»; виявлено психологічні механізми формування іншомовної СКК студентів мовних спеціальностей засобами англійського фольклору; представлено жанрову і лінгвістичну характеристику англійських фольклорних текстів.

Спираючись на сучасні трактування ученими сутності поняття «соціокультурна компетенція» (Н. Бориско, Я. ван Ек, Л. Голованчук, С. Ніколаєва, Л. Панова, Ю. Пассов, С. Роман, В. Сафонова, О. Селіванова, Н. Скляренко, О. Соловова, О. Тарнопольский, В. Топалова та ін.), розуміємо його як знання учасниками міжкультурної комунікації національно-культурної специфіки мовленнєвої поведінки та вміння адекватно користуватися цими знаннями відповідно до комунікативної ситуації.

Поняття «соціокультурна компетенція студентів мовних спеціальностей засобами англійського фольклору» визначаємо як обізнаність студентів з різними жанрами англійського фольклору, лінгвістичними особливостями англійських фольклорних текстів, лексичними одиницями з національно-культурним компонентом семантики, що віддзеркалюють культуру, історію, традиції і досвід носіїв мови; сформованість у них навичок і вмінь використовувати фольклорний матеріал адекватно комунікативній ситуації.

За результатами досліджень учених (Б. Беляєв, М. Жинкін, І. Зимня, В. Зінченко, О. Леонтєв, О. Лурія, С. Рубінштейн, О. Соколов) виявлено психологічні механізми формування СКК студентів мовних спеціальностей засобами англійського фольклору, як-от: сприймання, осмислення, запам'ятовування і використання засвоєного лексичного матеріалу в практичній мовленнєвій діяльності.

Сприймання студентами лексичних одиниць з національно-культурним компонентом семантики здійснювалось у три етапи: на першому етапі з використанням слухового та мовленнєво-рухового аналізаторів для диференціації їх фонових (звукових) форм; на другому – зорового та мовленнєво-рухового аналізаторів для диференціації їх граматичних форм, зіставляючи / порівнюючи з фоновими; на третьому – зорового, мовленнєво-рухового і моторно-рухового аналізаторів для нівелювання інтерференції їх фонових і графічних форм і введення кожної з них в оперативну пам'ять мовців.

Осмислення студентами лексичних одиниць з національно-культурним компонентом семантики відбувалось на двох етапах: на першому – шляхом первинної семантизації з опорою на лінгвосміслове порівняння з реаліями в рідній мові та культурі його носіїв для пошуку у свідомості інформації. Це давало можливість створювати нові асоціативні зв'язки, які забезпечували

первинну активізацію матеріалу, що вивчався, в оперативній пам'яті. На другому етапі – шляхом вторинної семантизації, яка складається з трактування поняття для виникнення глибоких зв'язків між наявною лінгвокультурологічною інформацією та інформацією, що здобувається, і забезпечує вторинну активізацію матеріалу в оперативній пам'яті мовців.

Запам'ятовування лінгвістичної форми лексичних одиниць з національно-культурним компонентом семантики (графічної і морфологічної) проходило у процесі довільного запам'ятовування. Запам'ятовування смислової форми лексичних одиниць з національно-культурним компонентом семантики відбувалося у процесі мимовільного запам'ятовування. Як у першому, так і у другому випадках психологічні дії сприяли переходу інформації з оперативної у довготривалу пам'ять тих, хто навчається.

Застосування лексичних одиниць з національно-культурним компонентом семантики здійснювалося на трьох рівнях. На першому рівні – це рецепція / репродукція / продукція окремих речень, що зумовлювало продукування кожної з названих дій з поступовим згортанням внутрішнього мовлення до рівня предметно-образного кода (М. Жинкін). На другому та третьому рівнях відбувалися ті самі процеси, але з використанням понадфразової єдності і відповідно тексту / дискурсу.

У ході дослідження було визначено жанрову та лінгвістичну характеристику фольклорних текстів. Оскільки на сьогодні не існує єдиної класифікації жанрів англійського фольклору, їх було умовно поділено на дві групи: форми малих жанрів (дитячі римовані вірші – колискові, пісні / вірші в дитячих іграх, вірші-нісенітниці, віршовані оповідання, кумулятивні вірші, загадки, що римується, лічилки, скоромовки; лімерики; прислів'я та приказки; загадки) і форми фольклорних жанрів (казки, легенди, міфи, народні пісні, балади, забобони, традиції і звичаї, свята).

Серед лінгвістичних особливостей англійських фольклорних текстів виокремлюємо такі:

лексичні: формальна, застаріла / архаїчна, літературна, безеквівалентна, зменшено-пестлива (пестливі слова, здебільшого із звуконаслідуванням), емоційно-забарвлена лексика, багатозначні слова, архаїчні форми дієслів, лексичні повтори, діалектні форми слів, чимала кількість власних назв (імена історичних і фольклорних постатей, героїв або міфічних істот), асемантичні сполуки, усталені початкові та прикінцеві формули, мовленнєві кліше; формули привітання і звертання;

граматичні: імперативні конструкції, використання дієслів у наказовому способі, переважання простих, поширених речень з рядами однорідних членів, однотипних синтаксичних конструкцій (характерно для форм малих фольклорних жанрів), а також наявність складносурядних і складнопідрядних (з підрядними з'ясувальним, означальним та обставинним) поширених речень без заперечення або з ним (характерно для форм фольклорних жанрів);

стилістичні: асонанс, алітерація, звуконаслідування, римування (фоно-стилістичні прийоми), епітет, метафора, метонімія,

гіпербола, іномовлення, гра слів, порівняння (лексико-стилістичні прийоми), повтор, інверсія, паралелізм, риторичні запитання (синтактико-стилістичні прийоми).

У **другому розділі** «Методика формування соціокультурної компетенції студентів мовних спеціальностей засобами англійського фольклору» висвітлено змістовий аспект формування СКК студентів мовних спеціальностей засобами англійського фольклору, обґрунтовано і розроблено лінгводидактичну модель формування СКК студентів мовних спеціальностей засобами англійського фольклору і відповідну систему вправ.

У процесі експериментального навчання реалізовано принцип міжпредметних зв'язків. Задля цього було задіяно різні англомовні (практика усного та писемного мовлення, практична фонетика, практична граматики англійської мови, домашнє читання, країнознавство) та німецькомовні (німецька мова як друга іноземна) дисципліни.

Відповідно до теоретичних засад дослідження розроблено лінгводидактичну модель формування СКК студентів мовних спеціальностей засобами англійського фольклору, що обіймала три етапи: пізнавально-збагачувальний, репродуктивно-діяльнісний, професійно-творчий.

Перший етап – пізнавально-збагачувальний – було спрямовано на озброєння студентів теоретичними знаннями щодо англійського фольклору та збагачення їхнього словника лексичними одиницями з національно-культурним компонентом семантики; формування навичок використання нових мовних явищ із тими, що вже були вивченими на рівні словосполучення, речення, понадфразових єдностей; формування умінь знаходити соціокультурну інформацію в англійському фольклорі та відтворювати її. Компонентами змісту навчання виступили: теоретичні знання з англійського фольклору та лексичні одиниці з національно-культурним компонентом семантики; навички розпізнавання та розуміння соціокультурної інформації у фольклорних текстах; первинні лінгвістичні вміння вживати лексичні одиниці з національно-культурним компонентом у реченнях. Якість набутих знань перевірялася тестуванням студентів та перекладом лексичних одиниць з національно-культурним компонентом семантики, а також у процесі підведення підсумків ключових елементів міні-лекцій.

Другий етап – репродуктивно-діяльнісний – передбачав розвиток умовно-мовленнєвих умінь розуміти, відтворювати, співвідносити з рідною культурою та узагальнювати соціокультурну інформацію, що була вилучена з фольклорних текстів. Компонентами змісту навчання виступили передмовленнєві рецептивно-репродуктивні вміння: розуміти фольклорний текст, переказувати, аналізувати, порівнювати та продукувати свої міні-тексти із соціокультурною інформацією. Якість набутих умінь перевірялася шляхом складання комплексного коментаря до лексичних одиниць з національно-культурним компонентом семантики, створення міні-проекту чи міні-повіді соціокультурної спрямованості.

Третій етап – професійно-творчий – було присвячено розвитку мовленнєвих умінь спри-

ймати й інтерпретувати соціокультурну інформацію, вилучену з неадаптованих фольклорних текстів, реалізовувати набуті вміння володіти соціокультурною інформацією на практиці. Компонентами змісту навчання було обрано мовленнєві вміння розуміти автентичний фольклорний текст, інтерпретувати соціокультурну інформацію, продукувати свої тексти на базі фольклорних текстів з вивченими лексичними одиницями з національно-культурним компонентом семантики. Якість набутих умінь перевірялась шляхом захисту творчого проекту, розробки завдань для роботи з фольклорними текстами для учнів загальноосвітньої школи.

Досягненню цілей кожного з етапів навчання сприяло виконання відповідних мовленнєвих вправ. Система вправ із формування СКК засобами англійського фольклору складалася з таких підсистем: вправи для роботи з формами малих жанрів англійського фольклору; прозовим фольклором; поетичним фольклором. Кожна підсистема охоплювала такі групи вправ: 1) налаштування на тематику заняття, ознайомлення з певним жанром англійського фольклору, лексичними одиницями з національно-культурним компонентом семантики у складі фольклорних текстів, розуміння соціокультурної інформації, що була вилучена з англійського фольклору; 2) порівняння форм англійського фольклору з відповідними формами в українській та світовій культурах, відтворення соціокультурної інформації; 3) активізація та закріплення соціокультурного матеріалу; 4) професійно-зорієнтовані вправи.

До вправ першої групи ввійшли такі: некомунікативні, умовно-комунікативні; рецептивні, рецептивно-репродуктивні, репродуктивні. Серед них: запитання / відповіді з метою визначення обізнаності студентів із фольклорними матеріалами; розпізнавання форм англійського фольклору, ознайомлення з компонентним складом, тематикою; розуміння імпліцитної соціокультурної інформації, закладеної в англійському фольклорі; робота зі словником, складання лінгвокраїнознавчого коментаря, пояснення значення лексичних одиниць з національно-культурним компонентом, пошук інформації у тексті; добір необхідних слів за змістом; відновлення тексту за поданими мовними одиницями; інтегрування окремих частин в єдине ціле; відповіді на запитання до тексту; заповнення таблиці інформацією з тексту та переказ з опорою на подану інформацію; складання власних запитань до тексту з метою уточнення інформації; виправлення неправильних тверджень. Проілюструємо прикладами вправ.

Вправа. Тип: умовно-комунікативна рецептивно-продуктивна. Мета: налаштувати студентів на тематику заняття, визначити рівень їхньої обізнаності з формами малих жанрів англійського фольклору. Інструкція: дайте відповіді на запитання: 1. Have you ever read nursery rhymes / riddles / limericks / proverbs and sayings? 2. Which nursery rhymes / riddles / limericks do you know? 3. Which English proverbs and sayings do you know? 4. What characters from English nursery rhymes do you know?

До вправ другої групи було дібрано некомунікативні, умовно-комунікативні, комунікати-

вні; рецептивно-репродуктивні, репродуктивні, рецептивно-продуктивні, продуктивні. Серед них: 1) порівняння лінгвістичних особливостей англійських та українських фольклорних текстів, знаходження спільних та відмінних рис; добір відповідників безеквівалентної лексики англійського фольклору в рідній мові; порівняння сюжетів англійського прозового/поетичного фольклору з сюжетами у світовій культурі; порівняння англійських традицій, свят, забобонів із українськими та німецькими, знаходження спільних та відмінних рис; 2) актуалізація опорних знань студентів (складання власних прикладів за зразком, складання плану та переказу з опорою на план, переказ з опорою на ключові слова / фрази, переказ за ролями, від імені одного з персонажів / з використанням нових мовних засобів); редагування тексту (виокремлення прислів'я із вірша, використання лексики сучасної англійської мови для переказу фольклорного тексту замість архаїзмів / історизмів). Наведемо приклади.

Вправа. Тип: умовно-комунікативна продуктивна. Мета: розвивати у студентів уміння порівнювати сюжети англійського прозового фольклору із сюжетами у світовій культурі. Інструкція: Знайдіть у міфі 'Birth of Fin MacCumhail' абзаци: 1) 'When the king heard that the old woman had escaped ...', 2) 'Now Fin killed the largest goat ...'. Прочитайте їх і скажіть, чи чули Ви про такі сюжети в інших творах? Про що в них йдеться? Хто головні герої? Коли і де це сталося?

Вправи третьої групи становили некомунікативні, умовно-комунікативні, комунікативні; рецептивно-репродуктивні, репродуктивні, рецептивно-продуктивні, продуктивні. Серед них: 1) самостійний пошук фольклорного матеріалу з теми заняття; складання комплексного коментаря (колажу) / проекту, словника для окремого фольклорного тексту; 2) порівняння соціокультурної інформації, вилученої із англійських фольклорних текстів, із подібною інформацією у рідній культурі; характеристика фольклорних жанрів; етимологічний аналіз прислів'їв / приказок; дослідження походження англійських свят / традицій; 3) висловлювання власної думки з опорою на ключові слова / фольклорний текст; презентація нового фольклорного матеріалу / проекту. Проілюструємо приклади.

Вправа. Тип: умовно-комунікативна, рецептивно-продуктивна. Мета: навчити студентів знаходити соціокультурну інформацію за поданою темою. Інструкція: Прочитайте вірш і скажіть, про які події йдеться у вірші? Що символізують лев / єдиноріг в історії Британії? Підготуйте інформацію про джерело походження вірша і означені символи, використовуйте Інтернет-сайт: http://rhymes.org.uk/the_lion_and_the_unicorn.htm).

The lion and the unicorn were fighting for the crown;
The lion beat the unicorn all around town.
Some gave them white bread, some gave them brown;
Some gave them plum cake, and send them out of town.

Четверта група вправ передбачала некомунікативні, умовно-комунікативні, комунікативні;

рецептивно-репродуктивні, репродуктивні, рецептивно-продуктивні, продуктивні вправи. Означені вправи було спрямовано на навчання студентів мовних спеціальностей самостійно працювати з фольклорними текстами, залучати їх до навчального процесу та складати завдання для роботи з фольклором у школі відповідно до віку учнів. До основних видів вправ належали: добір фольклорного матеріалу з тем шкільної програми та розробка завдань для учнів: початкової, основної, старшої школи; адаптація матеріалу залежно від віку учнів; складання міні-словників мовного матеріалу англійського фольклору для учнів певного віку; створення вербально-графічної наочності як опори для ефективного засвоєння учнями соціокультурної інформації; складання тесту для контролю розуміння фольклорного матеріалу, що вивчався; порівняння сюжетів англійського фольклору з українським; препарування фольклорних текстів для драматизації учнями. Наведемо приклади.

Вправа. Тип: комунікативна, продуктивна. Мета: навчити студентів порівнювати сюжети англійського фольклору з українським. Інструкція: Порівняйте сюжет англійської казки 'Johnny-cake' із сюжетом відомої вам української казки «Колобок». Назвіть п'ять однакових та п'ять відмінних рис у змісті цих казок.

У **третьому розділі** дисертації «Експериментальна апробація ефективності методики формування соціокультурної компетенції студентів мовних спеціальностей засобами англійського фольклору» прописано методику педагогічного експерименту, критерії, показники, схарактеризовано рівні сформованості СКК студентів мовних спеціальностей засобами англійського фольклору (високий, достатній, задовільний та низький). Представлено хід та результати дослідно-експериментальної роботи щодо формування СКК студентів мовних спеціальностей засобами англійського фольклору.

Експеримент відбувався протягом 2011-2013 років і передбачав реалізацію таких етапів: пошуково-розвідувального, констатувального, формувального і прикінцевого. За умовами проведення експеримент був природним, вертикально-горизонтальним і відкритим (за П. Гурвичем). Неварійованими умовами виступили: кількість та склад груп студентів 1-2 курсів; час проведення експериментального навчання; викладач – експериментатор; місце проведення занять; рівень сформованості соціокультурної компетенції студентів на початок експерименту. Варійованими умовами були: зміст і характер вправ, співвідношення різних видів роботи, організація навчального процесу, два варіанти розробленої методики (основний та варіативний) для з'ясування доцільності самостійного пошуку студентами фольклорних матеріалів з мережі Інтернет та з літературних джерел.

Студентів було розподілено на групи – експериментальні (ЕГ-1, ЕГ-2) і контрольну (КГ) у випадковому порядку, оскільки вихідний рівень сформованості СКК і володіння знаннями щодо англійського фольклору був приблизно однаковим.

В експериментальному навчанні взяли участь студенти Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» та Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського, яких було об'єднано в такі групи: ЕГ-1, ЕГ-2 і КГ. Оскільки було задіяно порівняльний експеримент (метод експериментальних та контрольних груп) було створено однакові умови, що впливали на результати експериментального навчання груп – учасників експерименту, крім одного чинника – експериментальної методики навчання.

Для реалізації розробленої системи вправ запропоновано два варіанти методики навчання (основний та варіативний), що вирізнялися наявністю чи відсутністю підготовлених викладачем фольклорних матеріалів для самостійної роботи студентів: 1) студенти ЕГ-1 працювали на заняттях та в позааудиторний час за відібраними викладачем-експериментатором фольклорними матеріалами та веб-сайтами; 2) в ЕГ-2 студенти виконували ідентичні завдання, запропоновані викладачем на занятті, проте збільшувався обсяг самостійної роботи. Пошук матеріалів для виконання певних завдань у позааудиторний час здійснювався студентами, які повинні були самостійно знаходити, добирати та вилучати інформацію зі всієї сукупності англійських інформаційних ресурсів – від книг до електронних джерел, знаходити певні веб-сайти з інформацією про англійський фольклор, оцінювати та переробляти англійську інформацію з урахуванням поставлених цілей навчання; синтезувати її з різних джерел та передавати у власній інтерпретації.

На констатувальному етапі було визначено наявні рівні сформованості СКК студентів мовних спеціальностей засобами англійського фольклору: високий, достатній, задовільний та низький. Оцінювання рівнів сформованості СКК студентів мовних спеціальностей засобами англійського фольклору було проведене за такими критеріями: когнітивно-лінгвістичним (з показниками: обізнаність з основними поняттями та жанрами англійського фольклору; фольклорними текстами та їх особливостями; семантикою лексичних одиниць з національно-культурним компонентом); соціокультурним (з показниками: вміння виокремлювати країнознавчу та лінгвокраїнознавчу інформацію у фольклорному тексті і розуміти її значення; порівнювати соціокультурну інформацію, вилучену із англійських фольклорних текстів, із подібною інформацією рідної культури; застосовувати соціокультурну інформацію, вилучену із англійських фольклорних текстів, у своєму мовленні); методичним (з показниками: вміння майбутніх учителів обирати, систематизувати фольклорний матеріал з урахуванням методичних труднощів його вивчення; планувати роботу з фольклорним матеріалом на уроках англійської мови; вводити, закріплювати і активізувати одиниці національно-культурного змісту зі складу фольклорного тексту).

Для діагностики рівнів сформованості СКК студентів мовних спеціальностей засобами англійського фольклору було розроблено завдання на перевірку знань та вмінь за кожним із означених критеріїв. Результати експериментальних зрізів подано в таблиці.

Таблиця засвідчує недостатній рівень сформованості СКК у всіх студентів до формувального етапу навчання. За результатами прикінцевого зрізу було одержано відчутні позитивні результати в експериментальних групах. Так, в ЕГ-1 (високий рівень – 26%, достатній – 58%, задовільний – 12%, низький – 4%) студенти набули більш високих результатів порівняно із студентами ЕГ-2 (високий рівень – 24%, достатній – 54%, задовільний – 16%, низький – 4%). Це свідчить про те,

Таблиця

Порівняльна таблиця рівнів сформованості соціокультурної компетенції студентів мовних спеціальностей засобами англійського фольклору на констатувальному та прикінцевому етапах експерименту (%)

Рівні сформованості СКК	Група					
	ЕГ-1		ЕГ-2		КГ	
	КЕ	ПЕ	КЕ	ПЕ	КЕ	ПЕ
Високий	0	26	0	24	0	0
Достатній	2	58	4	54	2	12
Задовільний	14	12	18	16	16	20
Низький	84	4	78	4	82	72

Примітки:

1. КЕ – констатувальний етап
2. ПЕ – прикінцевий етап

що перша варіативна методика із формування СКК студентів мовних спеціальностей виявилася більш ефективною, ніж друга, оскільки студенти мали більше часу на опрацювання отриманих від викладача матеріалів і не витрачали час на самостійний пошук інформації щодо англійського фольклору з мережі Інтернет. Водночас студенти ЕГ-2 показали також досить високі результати порівняно зі студентами КГ. У КГ відбулися певні позитивні зміни, проте покращення результатів було незначним.

Надійність і вірогідність отриманих результатів дослідження підтверджена методами математичної статистики за критерієм Краскала-Уолиса. Результати проведеного експериментального навчання засвідчили ефективність розробленої методики формування СКК студентів мовних спеціальностей засобами англійського фольклору і підтвердили правомірність висунутої гіпотези дослідження.

У **висновках** викладено результати дослідження, основні з них такі.

У дисертації досліджено теоретичні засади формування соціокультурної компетенції студентів мовних спеціальностей засобами англійського фольклору; розроблено методику і систему мовленнєвих вправ із формування СКК студентів мовних спеціальностей засобами англійського фольклору, здійснено їх апробацію.

1. Визначено сутність поняття «соціокультурна компетенція студентів мовних спеціальностей засобами англійського фольклору», яке розуміємо як обізнаність студентів з різними жанрами англійського фольклору, лінгвістичними особливостями англійськомовних фольклорних текстів, лексичними одиницями з національно-культурним компонентом семантики, що віддзеркалюють культуру, історію, традиції і досвід носіїв мови; сформованість у них навичок і вмінь використовувати фольклорний матеріал адекватно комунікативній ситуації.

2. Виявлено психологічні механізми формування іншомовної соціокультурної компетенції студентів мовних спеціальностей і встановлено, що сприймання лексичних одиниць з національно-культурним компонентом семантики здійснюється у три етапи з метою диференціації фонових форм; граматичних форм у порівнянні з фоновими; нівелювання інтерференції фонових і графічних форм і введення кожної з них в оперативну пам'ять.

3. На підставі проведеного аналізу наукового фонду було визначено жанри англійського фольклору, основу яких склали форми малих і фольклорних жанрів. До першої групи належать дитячі вірші, прислів'я та приказки, загадки, лімерики. До другої – міфи, легенди, казки, балади, народні пісні, забобони, традиції і звичаї, свята, які є носіями багатой соціокультурної інформації, що включає реалії та факти з історії/культури країни, безеквівалентну лексику, мовну афористику і фразеологію.

4. Було визначено лінгвістичні особливості англійських фольклорних текстів, а саме: *лексичні*: формальна, застаріла / архаїчна, літературна, безеквівалентна, зменшено-пестлива, емоційно-забарвлена лексика, багатозначні слова, архаїчні форми дієслів, лексичні повтори, діалектні форми слів, чимала кількість власних назв, асемантичні сполуки, усталені початкові та прикінцеві формули, мовленнєві кліше; формули привітання і звертання; *граматичні*: імперативні конструкції, використання дієслів у наказовому способі, переважання простих, поширених речень з рядами однорідних членів, однотипних синтаксичних конструкцій, а також наявність складносурядних і складнопідрядних поширених речень без заперечення або з ним; *стилістичні*: асонанс, алітерація, звуконаслідування, римування, епітет, метафора, метонімія, гіпербола, іномовлення, гра слів, порівняння, повтор, інверсія, паралелізм, риторичні питання. У текстах міфів, легенд, казок зафіксована чимала кількість форм малих фольклорних жанрів (прислів'їв, приказок, загадок, віршованих вставок).

5. Спроектовано лінгводидактичну модель формування соціокультурної компетенції студентів мовних спеціальностей засобами англійського фольклору, що обіймала три етапи: пізнавально-збагачувальний, репродуктивно-діяльнісний і професійно-творчий. Перший етап – пізнавально-збагачувальний – було спрямовано на озброєння студентів теоретичними знаннями з англійського фольклору; формування навичок вживання нових мовних явищ із раніше вивченими на рівні словосполучення, речення, понадфразових єдностей; формування умінь знаходити

соціокультурну інформацію в англійському фольклорі та відтворювати її. Другий етап – репродуктивно-діяльнісний – передбачав розвиток умовно-комунікативних умінь сприймати, передавати й аналізувати автентичні фольклорні тексти, що містять лексику з національно-культурним компонентом семантики; розуміти і володіти соціокультурною інформацією. Третій етап – професійно-творчий – було присвячено розвитку мовленнєвих умінь у студентів сприймати й інтерпретувати соціокультурну інформацію, вилучену з неадаптованих фольклорних текстів, реалізовувати вміння володіння соціокультурною інформацією на практиці.

6. На всіх етапах у процес навчання студентів мовних спеціальностей впроваджувалася розроблена система вправ, що складалася з трьох підсистем (форми малих жанрів англійського фольклору, англійський прозовий фольклор, англійський поетичний фольклор) і чотирьох груп: 1) вправи, що спрямовували студентів на відповідну тематику заняття; ознайомлення з жанрами англійського фольклору; ознайомлення з лексичними одиницями з національно-культурним компонентом у фольклорних текстах; на розуміння соціокультурної інформації, вилученої з англійського фольклору, 2) вправи на порівняння форм англійського фольклору з відповідними формами в українській мові та світовій культурі; відтворення соціокультурної інформації; 3) вправи на активізацію та закріплення соціокультурного матеріалу; 4) професійно-зорієнтовані вправи.

Для реалізації розробленої системи вправ запропоновано два варіанти методики навчання (основний та варіативний), що вирізнялися наявністю чи відсутністю підготовлених викладачем фольклорних матеріалів для самостійної роботи студентів: 1) студенти ЕГ-1 працювали на заняттях та в позааудиторний час за відібраними викладачем-експериментатором фольклорними матеріалами та веб-сайтами; 2) в ЕГ-2 студенти виконували ідентичні завдання, запропоновані викладачем на занятті, проте збільшувався обсяг самостійної роботи. Пошук матеріалів для виконання певних завдань у позааудиторний час здійснювався самими студентами, які повинні були самостійно знаходити, добирати та вилучати інформацію зі всієї сукупності англомовних інформаційних ресурсів – від книг до електронних джерел, знаходити певні веб-сайти з інформацією про англійський фольклор, оцінювати та переробляти англомовну інформацію з урахуванням поставлених цілей навчання; синтезувати її з різних джерел та передавати у власній інтерпретації.

7. Ефективність експериментальної методики формування соціокультурної компетенції студентів мовних спеціальностей засобами англійського фольклору було визначено за такими критеріями і показниками: когнітивно-лінгвістичним (обізнаність з основними поняттями та системою жанрів англійського фольклору; фольклорними текстами та їх особливостями; семантикою лексичних одиниць національно-культурного компонента); соціокультурним (вміння виокремлювати країнознавчу та лінгвокраїнознавчу інформацію з фольклорного тексту і розуміти її значення; порівнювати соціокультурну інформацію, вилучену із англійських фольклорних текстів, із поді-

бною інформацією української культури; застосовувати зазначену інформацію у своєму мовленні); методичним (вміння майбутніх учителів обирати, систематизувати фольклорний матеріал з урахуванням методичних складностей його вивчення; планувати роботу з фольклорним матеріалом на уроках англійської мови; вводити, закріплювати і активізувати одиниці національно-культурного змісту зі складу фольклорного тексту). Було виявлено рівні сформованості соціокультурної компетенції студентів мовних спеціальностей: високий, достатній, задовільний та низький.

8. Результати експериментального навчання підтвердили, що сформованість соціокультурної компетенції студентів мовних спеціальностей засобами англійського фольклору відбувається успішно, якщо включити у процес навчання автентичні фольклорні матеріали (форми малих жанрів, прозовий фольклор, поетичний фольклор) і здійснювати його на основі міжпредметних зв'язків у три етапи: пізнавально-збагачувальному, репродуктивно-діяльнісному, професійно-творчому.

Показником результативності навчання стало значне підвищення рівня соціокультурної компетенції студентів ЕГ порівняно зі студентами КГ. Так, в ЕГ-1 і ЕГ-2 кількість студентів, які досягли високого рівня сформованості СКК зросла на 26% і 24 % відповідно, достатнього – на 56% в ЕГ-1 і 50% в ЕГ-2. Кількість студентів на задовільному рівні зменшилася на 2% в ЕГ-1 і 4% студентів в ЕГ-2 і на низькому – на 80% в ЕГ-1 і 72% в ЕГ-2. У КГ також відбулися позитивні зміни, проте результати констатувального та прикінцевого зрізів були незначними: кількість студентів високого рівня сформованості СКК виявилася незмінною (0%), на достатньому рівні кількість студентів зросла на 10%, на задовільному – на 4% і на низькому рівні кількість студентів зменшилася на 14%.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів окресленої проблеми. Перспективним напрямом може стати формування СКК студентів інших спеціальностей з урахуванням специфіки їхньої професії.

Основні положення дисертації викладено в таких публікаціях автора:

1. Бачинська Н. Я. Формування соціокультурної компетенції як складової комунікативної компетенції майбутніх викладачів іноземних мов / Н. Я. Бачинська // Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського : зб. наук. пр. – 2010. – №11-12. – С. 252-257.

2. Бачинська Н. Я. Формування соціокультурної компетенції майбутніх викладачів іноземних мов засобами англійського фольклору / Н. Я. Бачинська // Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського : зб. наук. пр. – 2011. – №1-2. – С. 104-109.

3. Бачинська Н. Я. Лінгвістичні основи формування соціокультурної компетенції студентів мовних спеціальностей засобами англійського фольклору / Н. Я. Бачинська // Науковий часопис На-

ціонального педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія №5. Педагогічні науки: реалії та перспективи. – К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2011. – С. 18-21.

4. Бачинська Н. Я. Психолого-педагогічні засади формування соціокультурної компетенції студентів мовних спеціальностей / Н. Я. Бачинська // Наука і освіта : науково-практичний журнал. – Одеса : Південний науковий центр НАПН України, 2012. – Вип. №1 / CVII. – С. 8-12.

5. Бачинська Н. Я. Система вправ з формування соціокультурної компетенції засобами англійського поетичного фольклору / Н. Я. Бачинська // Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського : зб. наук. пр. – 2012. – Спецви-пуск. – С. 20-26.

6. Бачинська Н. Я. Діагностика рівнів сформованості соціокультурної компетенції студентів мовних спеціальностей засобами англійського фольклору / Н. Я. Бачинська // Наука і освіта : науково-практичний журнал. – Одеса : Південний науковий центр НАПН України, 2012. – Вип. №7 / CVVIII. – С. 25-29.

7. Бачинська Н. Я. Експериментальна модель формування соціокультурної компетенції сту-дентів мовних спеціальностей засобами англійського фольклору / Н. Я. Бачинська // Вісник Черкаського університету. – Черкаси, 2012. – №34 (247). – С. 6-10.

8. Бачинська Н. Я. Професійно-орієнтовані вправи як засіб формування соціокультурної компетенції майбутніх вчителів іноземної мови / Н. Я. Бачинська // Гуманітарний вісник. – К. : Гнозис, – 2012. – Вип. 27, Т. II (35). – С. 31-38.

9. Бачинська Н. Я. Роль міжпредметних зв'язків у формуванні соціокультурної компетенції студентів мовних спеціальностей засобами англійського фольклору / Н. Я. Бачинська // Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України імені Б. Хмельницького. – Хмельницький, – [Електронний ресурс] – Вип. 5. – Режим доступу до журналу: http://www.nbu.gov.ua/e-journals/Vnadps/2012_5/zmist.html

10 Бачинська Н. Я. Система вправ з формування соціокультурної компетенції засобами англійського фольклору / Н. Я. Бачинська // Проблеми сучасної педагогічної освіти. Сер.: Педагогіка і психологія : зб. статей: – Ялта : РВВ КГУ, 2013. – Вип. 38. – Ч. 1. – С. 83-90.

11. Бачинская Н. Я. Методические рекомендации по формированию социокультурной компетенции студентов языковых специальностей средствами английского фольклора / Н. Я. Бачинская // Вестник Челябинского государственного педагогического университета. – 2013. - №2. – С.7-15.

12. Бачинська Н. Я. Формування соціокультурної компетенції майбутніх викладачів іноземних мов як основи міжкультурної комунікації : зб. матеріалів міжвуз. науково-практ. конф. [«Комунікативно-когнітивний підхід до викладання філологічних і психолого-педагогічних дисциплін»]: (Євпаторія, 25 лютого 2011 р.). – Євпаторія : РВВ КГУ; ЕІСН КГУ, 2011. – С. 240-243.

13. Бачинська Н. Я. Автентичний текст як засіб формування соціокультурної компетенції студентів мовних спеціальностей : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. [«Вища освіта в сучасному суспільстві : шляхи оновлення та засоби реформування»], (Одеса, 6-7 жовтня 2011 р.). – Одеса : видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2011. – С. 8-10.

14. Бачинська Н. Я. Форми малих жанрів англійського фольклору як один із засобів формування соціокультурної компетенції студентів мовних спеціальностей : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. [«Тенденції розвитку вищої освіти в Україні: європейській вектор»], (Ялта, 15-16 березня 2012 р.). – Ялта: РВНЗ КГУ, 2012. – Ч. 1. – С.14-17.

15. Бачинська Н. Я. Англійський прозовий фольклор як засіб формування соціокультурної компетенції студентів мовних спеціальностей : зб. матеріалів всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю [«Комунікативно-когнітивний підхід до викладання філологічних та психолого-педагогічних дисциплін»], (Євпаторія, 20 квітня 2012 р.). – Ялта, Євпаторія : [РВВ КГУ; ЕІСН КГУ], 2012. – С. 81-83.

16. Бачинська Н. Я. Роль професійно-орієнтованих вправ у формуванні соціокультурної компетенції студентів мовних спеціальностей засобами англійського фольклору : матеріали Бердянської сесії I всеукр. наук.-практ. конф. [«Придніпровські соціально-гуманітарні читання»], (Бердянськ, 22 вересня 2012 р.). – Д. : ТОВ «Інновація», 2012. – Ч. 2. – С. 17-19.

17. Бачинська Н. Я. Англійський поетичний фольклор як засіб формування соціокультурної компетенції : сб. материалов III Открытого Международного форума [«Современные тенденции в педагогическом образовании и науке Украины и Израиля: путь к интеграции»], (Самария, 16 октября 2012 г.) – Ариэль (Израиль) : Университетский центр Ариэль в Самарии, 2012. – С. 14-15.

18. Бачинська Н. Я. Аналіз стану впровадження англійського фольклору у процес навчання англійської мови студентів мовних спеціальностей : матеріали II всеукр. наук. конф. з міжнар. участю [«Сучасні соціально-гуманітарні дискурси»], (Дніпропетровськ, 20 жовтня 2012 р.) : у 3-х частинах. – Д. : ТОВ «Інновація», 2012. – Ч. 1. – С. 11-14.

19. Бачинська Н. Я. Роль фольклорного тексту у формуванні соціокультурної компетенції студентів мовних спеціальностей : матеріали всеукр. наук. конф. з міжнар. участю [«Педагогічні традиції та інновації в сучасному освітньому просторі»], (Мукачево, 23 листопада 2013 р.). – Д. : Видавництво «Інновація», 2013. – Ч. 2. – С. 61-64.

20. Бачинська Н. Я. Організація самостійної роботи у процесі формування соціокультурної компетенції студентів мовних спеціальностей : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. [«Організація самостійної роботи студентів у контексті підвищення якості освіти: особистісний вимір»], (Донецьк, 10-11 квітня 2014 р.). – Донецьк : ТОВ «Азов'є», 2014. – С. 11-13.

21. Бачинська Н. Я. Змістовий аспект формування соціокультурної компетенції студентів мовних спеціальностей засобами англійського фольклору / Н. Я. Бачинська // Науковий вісник

Міжнародного гуманітарного університету: зб. наук. праць. – Одеса : Фенікс, 2011. – Вип. №3. – С. 78-81.

22. Бачинська Н. Я. Англійський фольклор як засіб формування соціокультурної компетенції студентів мовних спеціальностей: [навчальний посібник] / Н. Я. Бачинська, С. В. Боднар. – Одеса : Освіта України, 2013. – 322 с.

АНОТАЦІЯ

Бачинська Н. Я. Формування соціокультурної компетенції студентів мовних спеціальностей засобами англійського фольклору. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.02 – теорія та методика навчання (германські мови). – Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського». – Одеса, 2014.

Дисертацію присвячено дослідженню проблеми формування соціокультурної компетенції студентів мовних спеціальностей засобами англійського фольклору. У дослідженні визначено сутність феномена «соціокультурна компетенція студентів мовних спеціальностей засобами англійського фольклору», виявлено психологічні механізми формування іншомовної соціокультурної компетенції студентів мовних спеціальностей, представлено жанрову і лінгвістичну характеристику англійських фольклорних текстів, спроектовано лінгводидактичну модель формування соціокультурної компетенції студентів мовних спеціальностей засобами англійського фольклору, розроблено відповідну систему вправ. Визначено критерії та показники оцінювання рівнів сформованості соціокультурної компетенції студентів мовних спеціальностей засобами англійського фольклору й експериментально апробовано ефективність запропонованої методики.

Ключові слова: соціокультурна компетенція, фольклор, експериментальна модель, система вправ, методика формування соціокультурної компетенції студентів мовних спеціальностей засобами англійського фольклору.

АННОТАЦИЯ

Бачинская Н. Я. Формирование социокультурной компетенции студентов языковых специальностей средствами английского фольклора. – Рукопись.

Диссертация на соискание учёной степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.02 – теория и методика обучения (германские языки). – Государственное учреждение «Южноукраинский национальный педагогический университет имени К. Д. Ушинского». – Одесса, 2014.

Диссертационное исследование посвящено проблеме формирования социокультурной компетенции студентов языковых специальностей средствами английского фольклора. На основе

анализа научной литературы определены теоретические предпосылки формирования социокультурной компетенции; дано определение феномена «социокультурная компетенция студентов языковых специальностей средствами английского фольклора», который мы понимаем как знание студентами разных жанров английского фольклора, лингвистических особенностей англоязычных фольклорных текстов, лексических единиц с национально-культурным компонентом семантики, которые отражают культуру, историю, традиции и опыт носителей языка; сформированность у них навыков и умений использовать фольклорный материал адекватно коммуникативной ситуации.

В диссертации определены психологические механизмы формирования иноязычной социокультурной компетенции студентов языковых специальностей (взаимосвязь языка и культуры), а также психологические механизмы усвоения иноязычного материала (восприятие, осмысление, запоминание и применение на практике). Выявлена жанровая и лингвистическая характеристика фольклорных текстов.

Спроектирована лингводидактическая модель формирования социокультурной компетенции студентов языковых специальностей средствами английского фольклора, которая включала три этапа обучения: познавательного-обогащающего, репродуктивно-деятельностного, профессионально-творческого.

Разработана система упражнений для формирования социокультурной компетенции студентов языковых специальностей средствами английского фольклора, которая состояла из четырех групп, а именно упражнения на: 1) настраивание студентов на тематику занятия; ознакомление с жанрами английского фольклора; ознакомление с лексическими единицами с национально-культурным компонентом семантики в фольклорных текстах, понимание социокультурной информации, полученной из английского фольклора; 2) сравнение форм английского фольклора с соответствующими формами в украинской и мировой культурах; воспроизведение социокультурной информации; 3) активизацию и закрепление социокультурного материала; 4) профессионально-ориентированные упражнения.

В исследовании определены критерии (когнитивно-лингвистический, социокультурный, методический) и показатели оценивания уровней сформированности социокультурной компетенции студентов языковых специальностей средствами английского фольклора. Эффективность разработанной экспериментальной методики формирования социокультурной компетенции студентов языковых специальностей средствами английского фольклора была проверена и подтверждена в ходе экспериментального обучения.

Ключевые слова: социокультурная компетенция, фольклор, система упражнений, экспериментальная модель, методика формирования социокультурной компетенции студентов языковых специальностей средствами английского фольклора.

RESUME

Bachynska N. Y. Developing sociocultural competence of students majoring in languages by means of English folklore. – Manuscript.

Thesis for a Candidate Degree in Pedagogical Studies. Speciality 13.00.02 – Theory and Methodology of Teaching: Germanic languages. – State Institution ‘South-Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynskiy’. – Odessa, 2014.

The thesis deals with the issue of developing sociocultural competence of students majoring in languages by means of English folklore. The concept ‘sociocultural competence of students majoring in languages by means of English folklore’ has been defined; the psychological mechanisms of developing foreign language sociocultural competence of students majoring in languages have been determined; the genres and linguistic characteristics of English folklore texts have been specified; the methods of developing sociocultural competence of students majoring in languages in Ukrainian and foreign pedagogy studies have been analyzed; the linguo-didactic model of developing sociocultural competence of students majoring in languages by means of English folklore has been elaborated; the corresponding system of exercises has been modelled and the guidelines as for its realization have been developed. The criteria, evaluative indicators and levels of developing sociocultural competence of students majoring in languages have been defined. The effectiveness of the suggested methodology has been verified and confirmed in the course of experimental teaching.

Key words: sociocultural competence, folklore, experimental model, system of exercises, methodology of developing sociocultural competence of students majoring in languages.